

CARMINA BURANA ŞİİR, ŞARKI VE BAŞKALDIRI

CARMINA BURANA

Almanya'nın Bavaria yöresindeki Benediktbeuren Manastırında 1803 yılında keşfedilen bir elyazmasıyla (*Codex Buranus*) gün yüzüne çıkan ve 1847 yılında Alman bilim adamı Andreas Schmeller'in yayımladığı bir derlemeyle ün kazanan şiirler demetidir *Carmina Burana*. Aynı zamanda ortaçağ şiirinin yaşanan en büyük antolojisi sayılır bu şiirler ve Latincenin yanı sıra Yüksek Ortaçağ Almancası ve Eski Fransızca gibi yerel dillerle veya bu dillerin Latinceyle karışımından oluşan ortak bir dille yazılmışlardır. 11-12. yüzyıllarda Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere üniversitelerinde felsefe ve ilahiyat tahsili gören gezgin öğrencilerin elinden çıkmıştır her biri. Bu avare şairlerin dilden dile dolaşan dizeleri, nihayet 1225-1230 yıllarında söz konusu manastırda derlenip kayda geçirilmiştir. Kimi bahar ve aşkı terennüm eden, kimi ahlak dersleri veren, kimi Kilise ve topluma karşı yergiler düzen, kimi dini bir içerik taşıyan bu şiirlerin bir kısmı, eski bir Bavaria ailesine mensup olan Alman besteci Carl Orff'un besteleriyle yeniden can bulmuştur.

PROF. DR. ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesidir. 1987'de "Seneca'nın *De Providentia*'sında Tanrı ve İnsan" başlıklı teziyle yüksek lisansını, 1990'daysa "Quintilianus'ta Çocuk ve Yetişkin Eğitimi ve Günümüzle Bağlantıları" başlıklı teziyle doktorasını tamamlamıştır. Antikçağ eserlerinin özgün dillerinden çevrilerek iki dilli edisyonlar şeklinde yayımlanması amacını güden *Humanitas* dizisinin editörlüğünü yapmıştır (2006-2013). Seneca, Cicero, Boethius, Augustinus, Thomas Morus, Erasmus gibi önemli düşünür ve edebiyatçıların eserlerini özgün dillerinden çevirerek dilimize kazandırmıştır. *Rhetorica ve Roma'nın Gizem Dinleri*, *Antikçağ Felsefesi* adlı kitapları başta olmak üzere antikçağ ve ortaçağ kültürü ve felsefesi konularında gerek ulusal gerekse uluslararası nitelikte çok sayıda kitap, çeviri ve makaleye imza atmıştır.

Carmina Burana: Şiir, Şarkı ve Başkaldırı

© 2017, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Kitap Editörü Eyüp Çoraklı

Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Zuhul Turan

ISBN 978-605-171-649-7

1. Basım: Mart 2018

tamadres.com

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika No: 10905

//Latineden çeviren: çiğdem dürüşken

carmina Burana

şiiir, şarkı ve başkaldırı

CARL ORFF SEÇKİSİYLE
LATİNCE ASLIYLA BİRLİKTE

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 9

SUNUŞ

Carmina Burana Üzerine Birkaç Söz, 11

Carmina Burana Edisyonları

Üzerine Kısa Bilgiler..... 23

Çeviri Yöntemi..... 24

I

FORTUNA, IMPERATRIX MUNDI, 27

O Fortuna (I. fol. 1)..... 28

Fortune plango vulnera (LXXVII. fol. 48b)..... 30

I

KADER, DÜNYANIN İMPARATORİÇESİ, 27

Ah Kader 29

Kaderin açtığı yaralardan inim inim inlerim 31

II
PRIMO VERE, 35

Veris leta facies (101. fol. 57)	36
Omnia sol temperat (99. fol. 56b).....	38
Ecce gratum (106. fol. 59; CB 143)	40

II
BAHARDA, 35

Baharın Şen yz.....	37
GneŐ her Şeyi ılıtıyor.....	39
İŞte bak, o gzelim bahar.....	41

III
UF DEM ANGER, 43

Floret silva nobilis (112. fol. 60b)	44
Chramer, gip die varwe mir (CCIII. fol.107)	44
Swaz Hie Gat Umbe	46
Were diu werlt alle min (108a. fol. 60)	48

III
KIR ZERİNE, 43

YeŐeriyor o soylu orman.....	45
Ey Satıcı, versene bana Őu allıŐı.....	45
Őu dne dne raks edenler	47
Btn dnya benim olsa	49

IV
IN TABERNA, 51

Estuans Interius (CLXXII. fol. 84)	52
--	----

Olim latus (lacus) colueram (92. fol. 53b).....	54
Ego sum abbas (196. fol. 97b)	56
In taberna quando sumus (175. fol. 87b)	56

IV

MEYHANEDE, 51

İçin için yanıyorum	53
Bir zamanlar göllerdi benim yurdum	55
Ben bir keşişim	57
Meyhanede olduk mu!	57

V

COUR D'AMOURS, 63

Amor volat undique (60. fol. 36b)	64
Dies, nox et omnia (81. fol. 49b).....	64
Stetit puella (138. fol. 70).....	66
Circa mea pectora (141. fol. 71).....	66
Si puer cum puellula (144. fol. 71b).....	68
Veni, veni, venias (136. fol. 69b)	68
In trutina (43. fol. 27).....	70
Tempus est iocundum (140. fol. 70b).....	70
Dulcissime (43. fol. 27).....	74

V

AŞKA DAVET, 63

Aşk uçuşur her yerde.....	65
Gün, gece ve her şey	65
Oradaki kız	67
Yüreğimde	67

Eğer bir kızla bir oğlan	69
Gel, gel, ah gel	69
İki arada bir derede.....	71
Eğlenme vaktidir şimdi.....	71
Ah, bal tatlısı sevgilim	75

VI

BLANZIFLOR ET HELENA, 77

Ave formosissima (50. fol. 31b)	78
O Fortuna (I. fol. 1).....	78

VI

BLANZIFLOR VE HELENA, 77

Selam sana ey güzeller güzeli.....	79
Ah Kader	79

NOTLAR, 83

KAYNAKÇA, 87

ÖNSÖZ

Sanatın alegoriye kefenlendiği bir çağda, insanca başkaldırının şiiridir *Carmina Burana*. Aşkla, şarapla yazılmıştır her bir dizesi, şarkılar ve danslarla süslenmiştir. Cıvıl cıvıl bir baharın müjdecisidir adeta; ıtır kokan kırların, gümüş rengi nehirlerin, yemyeşil vadilerin ve hercai gönüllerin. Ama şiirlerin görünen yüzüne yansıyan bu renk cümbüşünden derinlere süzülünce dizeler bulanır birden, hüznün sarar Latince sözcükleri; gerçek anlamlar, gerçek manzaralar, gerçek başkaldırıları, bütün çıplaklığıyla ortaya serilir. Kaderin çarkına takılmış çırpınan ruhlar, doğaya karşıt yaşam biçimine isyanlar, yaşam ile ölüm arasındaki gelgitler sarar sahneyi; şiir, bireyselliğini yitiren insanın sessiz ve derin direnişinin şarkısı oluverir birden.

Çiğdem Dürüşken

Ortaköy, 2018

SUNUŞ

Carmina Burana Üzerine Birkaç Söz

Bavaria yöresinde, Benediktbeuern manastırında, 1803 yılında Latince bir elyazması gün yüzüne çıkar; yaklaşık 1225 ile 1230 yılları arasında hummalı bir çalışmayla bir araya getirilen 112 yapraklık lirik bir şiir demeti; ortaçağ şiirinin elimize geçen en büyük antolojisi. *Codex Buranus* olarak adlandırılan bu yazma, Bavaria lehçesi üzerine araştırma yapan Alman bilim adamı ve editör Johann Andreas Schmeller (1785-1852) tarafından *Carmina Burana* (Beuern Şiirleri/Şarkıları) başlığıyla ilk kez 1847 yılında yayımlanır; bir bölümü, eski bir Bavaria ailesine mensup Alman besteci Carl Orff (1895-1982) tarafından 1937 yılında bestelenir ve müzik evreninde *ortaçağ lirikleri* olarak çığır açıp gönülleri fethederek dile pelesenk olur.

Codex Buranus'ta yaklaşık 254 şiir mevcuttur. Latincenin yanı sıra Yüksek Ortaçağ Almancası,

Eski Fransızca gibi yerel dillerle yazılmıştır bu şiirler ya da bu dillerin Latinceyle karışımı sonucu oluşan ortak bir dille.¹ Konularına göre kabaca dört başlık altında toplanırlar:

1. **Carmina Moralia et Satirica:** *Ahlak dersi veren yergi niteliğinde (sosyal içerikli) şiirler.*
2. **Carmina Veris et Amoris:** *Bahar ve aşk şiirleri.*
3. **Carmina Lusorum et Potatorum:** *Kumar ve içki üzerine yazılmış şiirler.*
4. **Carmina Divina:** *Dini içerikli şiirler.*

Yavaş yavaş okumaya başladığınızda bu şiirleri, ilk bakışta, yüzündeki tülü yeni açmış bir bahar, bütün coşkusuyla karşılar sizi. Her yer yemyeşildir; ağaçlar, korular, ormanlar, vadiler yemyeşildir. Dallar tomurcuklu, toprak envai çiçekle donanmıştır. Nehirlerden sular şarap olur, gürül gürül akar. Baharın bu neşesine insanın ruhu da katılır elbet; delikanlılar, genç kızlar meydanlara dolar, halklar kol kola girip şarkılar söyler, dans eder. Doğanın mis kokan soluğuna hercai gönüller karışır, aşk tanrıçası Venus, oğlu Cupido, şarap tanrısı Bacchus, toplar tüm avenelerini, yanı başınıza gelir; sevgiye, sevmeye aç yürekleri kışkırtmak, akılları çelmek, gözleri kamaştırmak, bakışları aşkın ve şarabın renk cümbüşüyle ayartmak için. Öyle uzun süre büyülenmiş halde kalırsınız bu bin bir menevişli dizenin önünde, ama ilk bakışta.

¹ Ortaçağ Avrupasında 11-13. yüzyıllar arasında konuşulan yerel dillerden söz ediliyor. Bu dönem, Erken Ortaçağ ile Geç Ortaçağ arasında (1000-1300) yer alır.

Derinine indikçe kelimelerin, içine bakınca fiillerin, bu mecnun edici sahneler birdenbire bulutların arkasına çekilir, gizlenir ve o anda anlarsınız ki, bu şiirler gerçeği değil, şairinin ruhundaki özlemi yansıtmaktadır. Şair, toplumunun gidişatında beğenmediği ne varsa hepsine kendi baharıyla başkaldırmaktadır; sevginin ılıkliğini unutmuş asık ruhlara kendi aşkının sıcaklığını solumakta, doğaya ve doğal olana sadık gönlünün kadehini kaldırmaktadır; üstelik son derece sessiz, sakin, yakmadan, yıkmadan ve yılmadan.

Evet, *Carmina Burana*'nın o şen görüntüsünün altında, özellikle dönemin Kilisesinin katı ve yoz tutumuna karşı bir tavır alış yatar aslında; eskinin Stoacı katı disiplinli ahlak anlayışlarına aykırı, can yakıcı tonlamalarla örülen yepyeni felsefi bir soluk, yepyeni bir yaşama felsefesi. Adeta şeytanın dürtüklemeyle hakkedilmiş görünen bu felsefe, *Carmina Burana*'yı birdenbire şiir, müzik ve felsefenin hüznü düğününün sergilendiği bir mekâna taşıyiverir. Çünkü bu yazmadaki dizelerin anonim yazarları, 11-12. yüzyıl Fransa, Almanya, İtalya ve İngilteresinin üniversitelerinde felsefe ve ilahiyat tahsili görmüş, başlarına tebelleş olan Kilisenin gazabına karşı içlerinden geçenleri şiirlere dökerek anlatmak yolunu seçen gezgin öğrencilerdir. Yazdıkları bu şiirleri birer gösteriye dönüştürüp Kilise içinde gittikçe artan çelişkileri, özellikle din adına yapılan savaşları, inancın ikiyüzlüce kullanılmasını, her geçen gün kat kat çoğalan soysuzluğu, adaletsizliği, mali suiistimalleri protesto etmek ve insan doğasına karşı teolojik bağnazlığın yarattı-

ği zihinsel gerilimi naif duygulanımlarla aşmaktır asıl niyetleri; ortaçağı aşır klasik Yunan-Roma kültürüne kucak açacak olan Rönesansa sarılmaktır. Bu niyetle resmi Katolik Kilisesine karşı birlik olup şiirin büyüdü mekânında bir Zevk tarikatı kurarlar kendilerine; tapınaklarını meyhaneye inşa ederler; pagan dünyanın aşk tanrıçası Venus'u ve şarap tanrısı Bacchus'u da bu tapınağın saygın tanrıları ilan ederler. Gitgide artar sayıları; sayıları arttıkça gezgin mekteplilere artık serkeşler, serseri gezginler, avareler, hovardalar da katılmaya başlar ve böylece şarkılarla yaratılan başkaldırı büyüdükçe büyür. İsa'nın birer havarisi gibi ülke ülke dolanmaya, havarilerin verdiği ahlaki dersler gibi dersler vermeye başlarlar. Ama hiç şüphesiz bu derslerin konuları havarilerinkinden çok farklıdır; çünkü bunların öğrettikleri dersler, dünya nimetleri üzerinedir, kadere isyandır; aşka, kumara, şaraba ve şarabın insan ruhuna kattığı neşeye methiyedir.

Onların felsefesinin ana kavramı hazdır sahiden; kader, aşk, şarap, meyhan ve baharsa temel mozaikleridir. Bu özgün felsefeyle, dünyadan elini eteğini çekmiş sofulara doğal sevincin, dünyevi tutkuların insan ruhu için önemini hatırlatırlar, günden güne mutaassıplaşan Kilisenin saygınlığını yitirdiğini, artık yeni bir şeyler söylemek gerektiğini bildirirler; kimsenin boğazına basmadan, kimseyi zorlamadan, kimseyi öldürmeden, sadece ve sadece şiirlerle. Böylece çok geçmeden kendileri gibi düşünen, ama düşündüklerini söyleyemeyen kitlelerin yüreklerinin sesi olurlar ve hep bir ağızdan Kilisenin karşı çıkacağı ne varsa bile bile şiirlere döküp överler, Kilise-

nin benimsediği ne varsa lirin tellerine vurup hep bir ağızdan yererler. Dillerinden Tanrı'yı, İsa'yı ve Kutsal Ruh'u düşürmedikleri halde ruhlarını parayla satmaktan, yalan dolanla yaşamaktan hiç gocunmayan teologlara, çatık kaşlı felsefecilere *Nos Vagabunduli* (Biz Gezgin Öğrenciler) başlıklı şarkılarıyla hitap ederler ve onlara kendilerini örnek gösterirler:¹

*Biz gezgin öğrencileriz,
neşeyle gezip eğleniriz,
tara, tantara, teino!*

*Patlayıncaya kadar yeriz,
edebimizle içeriz,
tara, tantara, teino!*

*Böğürlerimiz sarsıla sarsıla güleriz,
sirtımıza uyanı geçiririz,
tara, tantara, teino!*

*Sonsuzca eğleniriz,
küfelik oluncaya kadar içeriz,
tara, tantara, teino!*

...

Bu arada bir papaz seçerler kendilerine bir de. Din adamı değildir hiç şüphesiz bu kişi; geçmişin Aristophanes'inin, geleceğin Rabelais'sinin karakterine sahip, sivri diliyle can yakan bir kahramandır bu papaz.² Hem bir baba hem de bir öğretmen ola-

¹ Bkz. Wright & Halliwell (ed.) 1845: 237.

² Bkz. Symonds 1884: 38.

rak görürler onu; kendilerini de onun ailesi, evlatları, öğrencileri olarak. Golias olarak anılır bu ozan papaz, taraftarları da Goliasçılar adını alırlar doğal olarak; *Familia Goliae* (Golias Ailesi) işte bu şekilde doğar.¹ Gülünç bir ailedir sahiden Goliasçılar; güler, güldürür, tabanları patlayana kadar gezer, yıkılana kadar içer, tutkuyla sevip sevilir, kumar oynar, kazanır, kaybeder. Ne paraya önem verir ne görkemli giysilere. Toplumun çarpıklığında görülmeyeni görür, unutulmanı hatırlatır; doğanın çiçek açışını hissetmeyen kalplere, bu çiçeklerden yayılan rayihanın soluduğu aşkı unutan sevgililere, şiirle seslenir.

Golias'ın gerçekten varolup olmadığı tartışılardursun, bu adı Latince *gula* (oburluk, pisboğazlık) sözcüğüyle ilişkilendirmek belki yersiz olmaz. Sonradan *Archipoeta* (Başşair) ya da Birliğin Başpiskoposu olarak da anılan Golias'tan ilk söz eden Giraldus Cambrensis,² Golias'ı *bir asalak, bir yiyici* olarak tanımlar; ona göre bu adam *mükemmel bir eğitim aldığı halde, ahlaki disiplinden yoksun, ay-yaş ve sefahat düşkünü bir sefildir*.³ Ama Goliasçılar memnundur bu sefil papazlarından, hatta ondan gurur duymaktadırlar. Golias, onlara aşkı aşlamıştır çünkü; bir anlamda Aşk'ın ta kendisidir. Ve bu aşk, Goliasçıların coşkusuna coşku katmaktadır.

Aşk, onlara göre her şeyden üstündür; doğaya, kadına ve her şeye duyulan aşk, egemen rahip sınıfına karşı isyana sürükleyen baş dürtüdür. Aşk kadar

¹ Bkz. Symonds 1884: 20.

² Giraldus Cambrensis (Gerald of Wales, Gerald de Barri; yak. 1146–1223): tarihçi ve Brecknock (Wales) başdiyakozu.

³ Bkz. Symonds 1884: 21.

soylu, aşk kadar alımlı, güzel, sevimli bir başka kadın yoktur. Hiç kimse onun kadar değişken, onun kadar güvenilirmez, onun kadar avare olamaz; hiç kimse onun kadar sadakat denizinde dalgalanmaz. Aşk'ın aşkını kazanmak, onlar için ne büyük mutluluktur!

Goliyaşçılar, aşkın döneğindeki insanı cezbeden, gözünü kör eden cazibeyi kutsallaştırır ve nakarat halinde *Aşk her şeyi yener* dizesini tekrarladıkça, Aşk'ın şerefine bir kadeh daha kaldırır (31. fol.18b). Bu kadehler arasında yaşam sevincini alıp götüren bilgiden, bilimden ürktükleri de, her hallerinden bellidir. Çünkü öğrendiklerinin kendilerini yanlış düşüncelere sevk etmesinden, ruhlarını germesinden çekinmektedirler; özellikle felsefenin boynuzlarıyla yüreklerini delip geçmesinden. Bu yüzden tek yürek halinde *Omittamus studia* (Atalım bir yana kitapları) diye haykırırlar ve hayatın geçiciliğinden dem vurarak seven yürekleri şarkıya, dansa davet ederler (48.fol.29b):

*Atalım bir yana kitapları,
hiçbir şey bilmemek ne tatlı,
derelim neşesini,
yaşayalım körpe gençliğimizi!
Ciddiyet yaraşır yaşlıya,
neşeyle dans etmekse
delikanlıya.*

*Ömür dediğin bir çırpıda gelir geçer,
biz kitaba hapsolmuşken,
körpe gençliğimiz,
gülüp eğlenmeye dürter.*

*Yaşamımızın baharı uçup gider;
dayanınca kış kapımıza,
yaşam harabeye döner,
kaygı bedenimizi didikler.
Kan kurur, kalp durur,
neşe azalır;
hastalık alayıyla
gelir çatar yaşlılık, bizi korkutur.*

*Ömür dediğin bir çırpıda gelir geçer,
biz kitaba hapsolmuşken,
körpe gençliğimiz,
gülüp eğlenmeye dürter.*

*Yaşayalım tanrılar gibi,
işte sana halis bilgi,
ağ atıp yakalayalım
narin sevgilileri.
Köle olalım arzumıza,
budur tanrıların yaptığı da,
dökülelim meydanlara
ve dans eden kızlara.*

*Ömür dediğin bir çırpıda gelir geçer,
biz kitaba hapsolmuşken,
körpe gençliğimiz,
gülüp eğlenmeye dürter.*

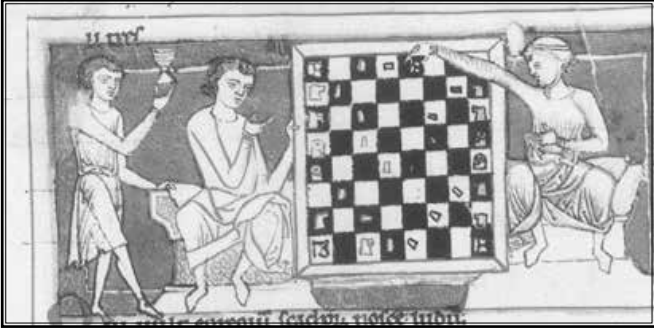
Goliasçılar kendi felsefelerini meyhanede yazar, çünkü onlara ancak meyhane ilham verir. Meyhane şarkıları ve aşk şiirleri *yok olarak* göze görünmez. Ayinlerde içilen şarap kadehlerinden çok daha değerlidir meyhanelerde soluksuz bir dikişte tüketilen

şarap kupaları. Meyhane şarkıları genellikle o anda, kendiliğinden dile gelen şarkılardır, içtendir. Şarap tanrısına yağdırılan övgüler, cüretkârlığı körükler. Şarap, toplum yaşamındaki keyfin kaynağı olarak kutsallaşır. Goliasçılarının lideri şöyle der kendi itiraf şiirinde (172. fol.84):

*Kiliseden ziyade meyhanedir benim sevdiğim yer,
meyhanedir benim ölmek istediğim yer,
son nefesimi verirken şarap konsun
dudaklarıma yeter,
meleklerin korosu daha bir şen şakır
o vakit ilahiler
'N'olur acı tanrım şu ayyaş'a,' der.*

Atlantis gibi ütöpik bir ülkedir Goliasçılarının yaşadıkları dünya manastırı, adı Cucania'dır.¹ Yiyecek ve içecek taştan bir ülkedir; bir Huzur Diyarı'dır. Evleri, arpa şekerlemeleri ve çörektendir, börekler döşenmiştir yerlere; dükkânlar bedavadan yiyecek dağıtır. Kumarbazlar tarikatının (Secta Decii) keşişidir *Carmina Burana*'nın şairi; yani aslında Kaderin, Şansın kendisidir: *Ben Huzur Diyarı'nın keşişiyim, / ayyaşlarla teşriki mesaim, / kumarbazlar tarikatında olmaktadır dileğim* (196. fol. 97b.) deyip içten gelerek, hiçbir şey düşünmeden, üstündekilerden soyunarak hayata bakar.

¹ İngilizce *Cockaigne* ya da *Cockayne* olarak bilinen *Cucania* kelimesi, Almanca *kakan* ya da *kokan* (kek, çörek) kelimesinden ya da Latince *coquinus* (yemek pişirmeyle ilgili; *coquina*: mutfak) kelimesinden türetilmiştir. Dört bir yerden yiyecek akan, bolluk bereket, huzur ülkesi anlamına gelir. Bkz. Hansen 2002: 380.

Ama bu pervasız tutum, topluma, hayata, kadere karşı bu boş vermişlik hali, sadece bir özlemin dile getirilişidir; toplumun dayattığı, ama bizzat uygulamadığı ahlak kurallarına isyandır; çünkü Goliaşçının ruhu, her şey bir yana, kaderin karşısında çok ciddidir. Sonuçta karşısındaki ne Kilisedir, ne papaz, ne teolog; Kaderin kendisidir ve Kader istediğinde her şeyin bir anda yedi kat göğe yükselip bir anda yedi kat dibe vurabileceğini iyi bilir. Kadere hitaben söylenen şiirler, *Carmina Burana*'nın en etkileyici şiirlerindendir. Bu şiirlerin her bir dizesi, düşünmekten kaçır görünen öğrencilerin aslında yaşam ile ölümün sırrını çoktan çözdüğünü ve bu sırrı diğer insanlarla paylaşmak istediğini gösterir. Goliaşçı, insanlığın kader karşısında çırılçıplak olduğunu şöyle dile getirir (I. fol. 1):

*Ah Kader!
Ay gibisin,
her an değişirsin,
bir büyürsün,
bir küçülürsün.
Ah zalim felek!*

*Ne boşsun,
dönüp duran bir teker misali,
hiç belli değil yerin yurdun,
gelip geçici mutluluğun,
bir anda kaybolursun,
sinsi sinsi,
gizli gizli,
başına bela olursun.*

Kaderin, hayatın karşısında kendilerini böyle çıplak ve savunmasız hissediş hali, Goliasçılar tek yürek halinde birleştiren en önemli etmendir. Bu birleşmeden doğan gönül birliği, onların dilinden dökülen şiirleri dönemin Avrupasının halk şarkılarına kendiliğinden dönüştürür. Bu dönüşümle birlikte, *Carmina Burana*'nın gerçek yazarı ya da yazarları da bir anlamda önemini yitirir. Çünkü hep bir ağızdan söylenen şarkılar hep birden âşık olma, hep birden hüzünlenme, hep birden içme ve hep birden zafer kutlama, bu şiirlerin varolma savaşı veren binlerce kişinin ruhundan fıskırdığı izlenimini verir ve Goliasçılar Avrupa ülkelerinin çokluğunda kaybolup *Burana Şarkıları* olarak tek bir kimlikle yeniden doğarlar. Goliasçı, tek bir ülke vatandaşı değildir artık; İtalyandır, İngilizdir, Fransızdır, Almandır; mutluluğu, mutsuzluğu, sevinci, acıyı aynı anda yaşayan insanların ortak duyusunun renkli eskizidir. Şarkılardaki karakterlerin de artık belirli bir cinsiyeti, belirli bir adı yoktur; kimi zaman kız olur, kimi zaman kadın, kimi zaman erkek, kimi zaman delişmen bir oğlan. Phyllis denir adına bazen, bazen Flora, bazen Lydia, bazen Glycerion, bazen de

Caecilia; böylece kadın ve erkek doğası aynı dizede bir olur; şarkılarla kol kola raks eden halkların coşkusunu, zaman ve mekânda eriyip kaybolur.

***Carmina Burana* Edisyonları Üzerine Kısa Bilgiler**

Carmina Burana'nın elyazması *Codex Buranus*, Münih'te, Bayerische Staatsbibliothek'te iki bölüm halinde yer almaktadır: Benediktbeuern'de 1803 yılında bulunan orijinal yazma (Clm 4660) ile kütüphaneci Wilhelm Meyer tarafından keşfedilen ve *Fragmenta Burana* olarak adlandırılarak orijinal yazmaya eklenen bölüm (Clm 4660a).

Carmina Burana metni, en başta da belirttiğimiz gibi, ilk kez 1847 yılında Schmeller tarafından yayımlanmıştır. Bu baskıda, şiirler konularına göre ikiye ayrılmıştır: *Seria* (Ciddi Meseleler) ve *Amatoria, Potatoria, Lusoria* (Aşk, İçki/Şarap ve Kumar Şiirleri). *Seria* başlıklı bölümdeki şiirler, Schmeller tarafından Roma rakamlarıyla, diğer bölümler ise Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Bu baskıda yer almayan *Codex Buranus*'un bazı yaprakları, daha sonradan Wilhelm Meyer tarafından *Fragmenta Burana* başlığıyla ayrıca yayımlanmıştır.

Schmeller'in ardından R. Peiper, *Codex Buranus*'tan seçtiği şiirleri *Gaudeamus! Carmina Vagorum Selecta in Usum Laetitia* başlığıyla 1877 yılında, L. Laistner de yazmada yer alan Almanca şiirleri yine bir seçki halinde *Goliath: Studentenlieder des Mittelalters* başlığıyla 1879 yılında yayımlamıştır. İlgili yazmadaki şiirler 1930 yılında, Alfons Hilka ve Otto Schumann tarafından hem metin hem

de notlarla birlikte *Die Moralisch-Satirischen Dichtungen* başlığıyla yeni bir gözle değerlendirilerek basılmıştır. Bu baskının ikinci cildi, Otto Schumann tarafından *Die Liebeslieder* başlığıyla 1941 yılında, üçüncü cildi de Bernhard Bischoff editörlüğünde *Die Trink- und Spielerlieder: Die Geistlichen Dramen, Nachträge* başlığıyla 1970 yılında yayımlanmıştır. Bunların ardından yayımlanan kitaplarsa, bu edisyonlar temelinde hazırlanmıştır.

Codex Buranus'taki şiirlerin numaraları, söz konusu edisyonlarda bazı farklılıklar gösterir. Çağdaş yorumcular, Schmeller edisyonundaki numaralandırma sistemi yerine Hilka-Schumann-Bischoff edisyonlarındaki *Codex Buranus* (CB) kısaltmasıyla birlikte şiirin numarasını gösteren sistemi tercih ederler. Bu numaralandırmaya uygun olarak şiirler konularına göre şöyle ayrılır: CB1-55: Ahlaki, dini ve didaktik nitelikte şiirler/şarkılar; CB56-186: Aşk şiirleri/şarkıları; CB187-226: İçki ve kumar şiirleri/şarkıları. Bu sınıflamalara bir de yazmanın 106. yaprağında yer alan dini içerikli iki oyun, CB227 ve CB228 numarasıyla eklenir. Bunların dışında, yazmada olup da edisyonlara sonradan ilave edilen tüm şiirler (*) işaretiyle gösterilir ve bu eklemeler CB1*-26* arası şiirleri kapsar.¹

Çeviri Yöntemi

Carmina Burana'nın Carl Orff'un seçkisine konu olan şiirlerinin Latince'den Türkçeye karşılıklı metin olarak ilk kez çevrildiği bu kitapta, Schmeller (1847), Peiper (1879) ve Hilka-Schumann-Bischoff (1930,

¹ Edisyon bilgileri için bkz. Parlett 1986: 17-33.

1941, 1970) edisyonları temel alınıp birbirleriyle karşılaştırılmış, çevirinin yorumlanmasında özellikle "J.A. Symonds (1884). *Wine, Women, and Song: Medieval Latin Students' Songs*, London: Chatto and Windus," "P.G. Walsh (tr.) (1993). *Love Lyrics from the Carmina Burana*, Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press" ve "D. Parlett (tr.) (1986). *Selections from The Carmina Burana. A Verse Translation*, London: Penguin Books" künyeli eserlerden yararlanılmıştır. Ayrıca Carl Orff'un seçtiği şiirlerde yaptığı bazı değişiklikler ilgili dipnotlarda belirtilmiş ve yıllarca ruhumuzu dolduran ve dolduracak olan ortaçağın o gizemli nağmeleri elverdiğince Türkçe sözlerle anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Böyle diyoruz, çünkü bu şarkıların bir yanına sinen avareliği, aylaklığı, derbederliği, kapris ve bahar havasını, öte yanına sinen ciddiyeti ve toplumun karmaşık yapısına veryansınları Latincesinden soyup bir başka dile aktarmak çok zordur. Buna rağmen günün birinde *Codex Buranus*'ta yer alan bütün şiirlerin Türkçeye kazandırılmasını umut ettiğimizi de söylemeden geçmek olmaz.

Bu çeviri sürecinde, Yüksek Ortaçağ Almancası ile Eski Fransızca şiirlerin çevirisinde yardımlarını esirgemeyen Sn. Prof. Dr. Teoman Duralı'ya ve Sn. And Akman'a teşekkür ediyor, Yayın Yönetmeni Sn. Mustafa Küpüşoğlu'nun şahsında bu eserin yayıma hazırlanmasında büyük emeği geçen meslektaşım Sn. Eyüp Çoraklı'yı ve Alfa Yayınevi'nin tüm gönül dostlarını yürekten selamlıyorum.

Regno

BIBLIOTHECA
REGIA
MERACENSES

regale

reg. 1111

fieri sine regno

F *regis. Et. sicut ambulante patris fere pari. pro
 dignis non reclamat virtutum auct. iuris componit
 quodam singulari debet modum ad utrumque unum
 caute contemplari. Si legisse memorat edicam ca
 ronis. in qua scriptum legitur: ambula cum bonis.
 et ad dandi gloriam animum disposuit. inter cetera
 in hoc primum considera. quis sit dignus dandi. Dicit
 O futura nolite iura sua variabunt temp. ardet. aut peccat sum de
 arbitrio iure edomax rone curat iudo iudic. acem et est rem potest
 diluere ac glarem. Sed omnium r. iudic. r. in volubunt. d. ad iudic
 vna. latus temp. dilectibus. obsequium r. velat in. iniquitate. hinc p. p.
 vna iudam. dno. r. iudicent. d. os. latus. iudicent. in. iud. curat. e. ardet. n.
 r. iudicent. temp. iudicent. hinc i. hinc. iudicent. iudicent. p. p. iudicent. hinc. iudicent.*

reg. 1111

I

FORTUNA, IMPERATRIX MUNDI

O Fortuna

Fortune plango vulnera

KADER, DÜNYANIN İMPARATORİÇESİ

Ah Kader

Kaderin açtığı yaralardan
inim inim inlerim

O Fortuna (I. fol. 1)

- 1 O Fortuna,
velut luna
statu variabilis,
semper crescis
aut decrescis;
vita detestabilis
nunc obdurat
et tunc curat
ludo mentis aciem,
'egestatem',
potestatem
dissolvit ut glaciem.

- 2 Sors immanis
et inanis,
rota tu volubilis,
status malus,
vana salus
semper dissolubilis,
obumbratam
et velatam.
mihi quoque niteris,
nunc per ludum

Ah Kader¹

1 Ah Kader,
ay gibisin,
her an değişirsin,
bir büyürsün,
bir küçölürsün.
Hayat, hain,
bir ezer,
bir sever,
arzularıma ne oyunlar eder;
yokluğu,
varlığı
buz gibi eritir, çözer.

2 Zalim Felek,
ne boşsun,
dönüp duran teker misali,
hiç belli değil yerin yurdun,²
gelip geçici mutluluğun,
bir anda kaybolursun,
sinsi sinsi,
gizli gizli
başıma bela olursun.
Bak, oyununa geldim,

dorsum nudum
fero tui sceleris.

- 3 Sors salutis
et virtutis
mihi nuncontraria
est affectus
et defectus
semper in angaria;
hac in hora
sine mora
corde pulsum tangite,
quod per sortem
sternit fortem,
mecum omnes plangite.

Fortune plango vulnere (LXXVII. fol. 48b)

- 1 Fortune plango vulnere
stillantibus ocellis,
quod sua mihi munera
subtrahit rebellis;
verum est quod legitur,
fronte capillata,
sed plerumque sequitur
occasio calvata.
- 2 In Fortune solio
sederam elatus,
prosperitatis vario
flore coronatus,
quicquid 'tamen' florui

hainliğin yüzünden,
çırılçıplak artık sırtım.

- 3 Mutlu yaşam,
erdemli yaşam,
artık bana düşman;
istesem de,
istememesem de,
hep kölenim işte.
Vakit bu vakit,
hiç gecikme o halde,
haydi çal, vur sazın tellerine,
çünkü devirdi mi felek
mert adamı yere,
hepimiz bir olur, ağlarız haline.

Kaderin açtığı yaralardan inim inim inlerim

- 1 Kaderin açtığı yaralardan inim inim inlerim,
kan çanağına döndü gözlerim;
bana sunduğu şu hediyeleri,
hain, bak şimdi nasıl da alıyor gerisingeri.
Söylenenler ne doğru,
Şans'ın saçları sadece alnında,
ama tam yakalayacağınız anda,
baştan sona kel bir kafa.³
- 2 Kaderin tahtında
oturmuştum yücelerde,
gönencin renk renk çiçeğini,
takmıştım başıma taç diye;
zengin oldum,